

Behija Zlatar

KOPČIĆI I VILIĆI

*(Prilog pitanju izučavanja muslimanskih begovskih porodica
u Bosni i Hercegovini u XVI stoljeću)*

Pitanje nastanka i razvitka muslimanskih begovskih porodica u Bosni veoma je složeno i malo izučavano. To je u prvom redu zbog toga što nedostaju istorijski izvori. Porodični arhivi nisu očuvani, tj. berati kojima su dodjeljivani posjedi uglednim ličnostima ili nisu sačuvani ili je teško doći do njih. Isto tako vakufskih zakladnih povelja (vakufnama), koje bi takođe mogle pružiti podatke u obradi ove teme veoma je malo sačuvano. Za sada jedino turski katastarski popisi (defteri) ostaju jedini izvori koji sadrže izvjesne podatke, istina kratke i jednostrane, vezane za članove značajnijih begovskih porodica. Ti podaci se, uglavnom, odnose na njihove posjede (zijamete, timare, čifluke, mulkove, vakufe), kao i na titule, odnosno funkcije pojedinih članova tih porodica koje su oni vršili u turskoj administraciji. Defteri pružaju podatke i o tome u kojoj mjeri su posjedi ovih porodica bili nasljedni, tako da se može pratiti razvoj pojedinih begovskih porodica.

Kao što je poznato, Bosna je u turskom periodu od samog početka i kroz cijeli taj period predstavljala isturenu krajinu (serhat) prema Austriji i Mletačkoj Republici i zbog toga je za Tursko Carstvo imala veliki strateški i politički značaj. Većina vojnih pohoda Osmanlija protiv tih dviju zapadnih sila, glavnih njihovih neprijatelja u Evropi, poduzimani su sa tla Bosne. U ovim pohodima velikog udjela imali su ljudi domaćeg porijekla. Za svoje zasluge dobivali su posjede (zijamete i timare). Oni koji su rano prihvatili ideologiju vladajuće klase — islam — mogli su da dođu do visokih položaja u vrhovima Turskog Carstva. Zato je u XVI stoljeću na dvorovima turskih sultana veliki broj funkcionera bio južnoslavenskog porijekla. Oni su svojim uticajem nastojali da očuvaju prestiž u svom rodnom kraju, prije svega da očuvaju imanja i da ih zadrže u porodici. Na taj način, a posebno daljnjim aktivnim uključivanjem svojih rođaka u timarski sistem i njihovim prihvatanjem islama, oni su pomagali jačanju svojih rodova.

Na razvoj muslimanskih begovskih porodica uticala je i činjenica što su mnoge vojničke službe (kapetani, dizdari i gradski mustahfizi) kasnije (od druge polovine XVI stoljeća) postale nasljedne u porodici. Na taj način su te službe sve više prelazile u ruke domaćih ljudi. Naročito su dolazile do

izražaja one porodice koje su se nalazile u pograničnim dijelovima bosanskog sandžaka i koje su čuvale granicu.

U Turskom Carstvu se u ovom periodu nije mnogo tolerisalo učvršćivanje i jačanje aristokratskih porodica. Čim bi neka porodica znatnije ojačala, centralna vlast je poduzimala mjere da je oslabi, pa i uništi. Međutim, u provincijama je stanje bilo drugačije. Daleko od centralne vlasti, provincijski begovi su imali veća ovlaštenja (serbestijet), te su mogli da svoje posjede dobrim dijelom zadrže ili da steknu nove i nastojali su da ih zadrže u porodici. Tako su uspijevali da ojačaju ekonomski i da se pretvore u provincijsku aristokraciju. U XVI stoljeću u Bosni feudalnu klasu sačinjavali su najvećim dijelom domaće islamizirane spahije, visoki činovnici i njihovi potomci porijeklom iz Bosne, kao i izvjestan broj doseljenika. Mnogi od ovih ljudi došli su do visokih položaja u turskoj vojsci i administraciji. Među njima isticao se niz značajnih ličnosti: Gazi Husrev-beg, Malkoč-beg Karaosmanović sa svojim potomcima, više članova roda Sokolovića (Mehmed-paša, Lala Mustafa-paša, Ferhad-paša), zatim Hasan-paša Predojević i mnogi drugi, svi porijeklom iz Bosne. Oni će svojim uticajem mnogo doprinijeti razvoju domaće feudalne klase u bosanskom ejaletu.

Velikog udjela u razvitku feudalne klase u Bosni odigrala je i ustanova čiftluka. U XVI stoljeću najveći broj čiftluka došao je u ruke predstavnika muslimanske domaće feudalne klase.

Među muslimanskim begovskim porodicama koje su se istakle u XVI stoljeću u Bosni ubrajaju se i porodice *Kopčići* i *Vilići*. Primivši islam i učestvujući u ratovima tokom XVI stoljeća, stekli su velike posjede, te su uspjeli da se održe tokom cijele turske vladavine. Posjedi ovih porodica nalazili su se, uglavnom, na području nekadašnjih nahija Rame, Neretve i Uskoplja. Po porijeklu, ove dvije porodice ubrajaju se među one koje predstavljaju izdanke istaknutih rodova srednjovjekovnog bosanskog plemstva.

Vilići

Porodicu Vilića Fermendžin navodi među imenima plemićkih porodica »Vilić od Gorni Vacup, vulga Scopie«.¹⁾ Ne zna se tačno kada je prvi član te porodice primio islam. Ali već krajem XV stoljeća javlja se jedan član te porodice koji je već bio musliman. To je poznati Alija Vilić, koji se navodi kao »serasker vilajeta Brod« i »serasker vilajeta Neretva«. Još 1485. godine on je posjedovao timar u nahiji Rami s ukupnim prihodom od 11.291 akču.²⁾ Sa svojim posjedima Alija Vilić je uspio da postane jedan od uglednijih spahija u Bosni. On je, učestvujući u vojnim pohodima i stekavši velike posjede, uspio i svoju porodicu da uvrsti među uglednije spahijske porodice. Osim podataka da je bio serasker i imućniji posjednik, o Aliji Viliću nema drugih podataka. Bez sumnje, bio je ugledna ličnost. To pokazuje i činjenica što

1) Fermendžin, *Acta Bosnae*, Zagreb 1892, str. 561.

2) Istanbul, Basbakanlik Arsivi (BBA), Tapu defter (TD) No 56. Sumarni defter bosanskog sandžaka iz 1516. godine. Fotokopije u Orijentalnom institutu u Sarajevu (OIS) br. 63, fo. 54, 55.

3) BBA, TD No 18, Sumarni defter bosanskog sandžaka iz 1485. godine, OIS br. 61, fo. 27.

se nalazi potpisan kao svjedok na vakufnami Mustafa-paše Skenderpašića za njegove zadužbine u Sarajevu.⁴⁾

Koliko sam mogla da utvrdim iz turskih popisa, u prvoj polovini XVI stoljeća Alija Vilić je imao pet sinova: Skendera, Mehmeda, Turhana, Dursuna i Husejna. Svi su oni bili spahije i imali su značajnije timarske domene i čiflučke posjede.

Skender Vilić je upisan među spahijama kliškog sandžaka kao posjednik timara. Njegov timar se sastojao od dva sela u nahiji Rami, a donosio je godišnji prihod od 7.560 akči,⁵⁾ dok mu je prihod u nahiji Visoko donosio godišnje 3.528 akči.⁶⁾

Mehmed Vilić je bio zaim. Njegov zijamet nalazio se takođe u nahiji Neretvi. Sastojao se od tri sela u nahiji Rami i tri sela u nahiji Uskoplje.⁷⁾

Turhan i Dursun imali su zajednički timar u nahiji Rami, ali sa znatno manjim prihodom (3.044 akče) nego timar njihove braće.⁸⁾

Husejin Vilić, kao i ostala braća, imao je posjede u nahiji Rami. Timar Husejna Vilića sastojao se od tri sela u toj nahiji i jednog sela u nahiji Uskoplje, a donosio je godišnji prihod od 9.664 akče.⁹⁾

Ime Husejna Vilića opjevano je i u narodnoj pjesmi. Njegova ženidba opjevana je u pjesmi »Ženidba Vilić Useina.«¹⁰⁾

Od petorice sinova Alije Vilića zna se za potomke Turhan-bega, Husejnabega i Mehmed-bega Vilića.

Turhan-beg je imao dva sina: Mahmuda i Mehmeda.

Mehmed-aga Vilić bio je »bešlujan« (bešlija) tvrđave Pešta (u budimskom pašaluku.¹¹⁾ Posjedovao je čifluk u nahiji Uskoplje koji se sastojao od jednog dijela sela Moščani (selo sjeverozapadno od Gornjeg Vakufa) s okolnim travnjacima, pašnjacima i livadama. Ovaj čifluk Mehmed-aga je dobio nakon smrti svoga brata Mahmuda.¹²⁾ Mahmud-agu Vilića pogubio je Zrinski 1566. godine.¹³⁾

I Husejn Vilić je imao dva sina: Ahmeda i Mustafu.¹⁴⁾ Kada je Ahmed umro, njegove posjede u nahiji Neretvi naslijedila su njegova tri sina: Murat, Mustafa i Alija. Oni su takođe bili spahije, kao i njihov otac i djedovi.¹⁵⁾

4) H. Šabanović, *Najstarije vakufname u Bosni*, Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju naših naroda u doba turske vladavine, III—IV/1952—53, Sarajevo 1953 str. 408.

5) BBA, TD No 284, Opširni defter za kliški sandžak iz 1550. god., OIS br. 212, fo. 92, 93, 94.

6) BBA, TD No 56, OIS br. 63, fo. 45.

7) BBA, TD No 56, OIS, fo. 24.

8) BBA, TD No 57, Sumarni defter bosanskog sandžaka iz 1528—1530. godine, OIS br. 64, fo. 65.

9) BBA, TD No 57, OIS br. 64, fo. 58.

10) *Iz rukopisne ostavštine Koste Hörmana*, Redakcija, uvod i komentar Džena-na Buturović, Sarajevo 1976, str. 157.

11) BBA, TD No 533, Opširni defter za kliški sandžak iz 1573. god., OIS br. 92, fo. 123.

12) BBA, TD No 533, OIS br. 92, fo. 123, 124.

13) A. Šimčik, *Begovi Kopčići*, Zbornik za narodni život i običaje, 29/1933, sv. 1, str. 53.

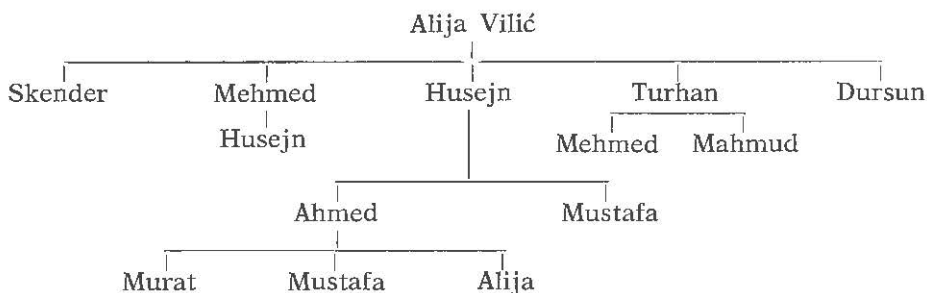
14) BBA, TD No 284, OIS br. 212, fo. 146.

15) Isto.

Sin Mehmeda Vilića zvao se Husejn, a o njemu se zna samo toliko da je posjedovao dio čiftluka u nahiji Uskoplje.¹⁶⁾

Porodica Vilića bila je, dakle, spahijska. Tokom XVI stoljeća članovi te porodice istakli su se u vojnim pohodima i stekli značajnije posjede u Bosni. Ti posjedi prelazili su s oca na sinove i ostajali u porodici tako da su Vilići uspjeli da se »uvrste u red vodećih spahijskih porodica.¹⁷⁾

Genealogija porodice Vilić

Kopčiči

Za Kopčiče Kačić u svom popisu »Knezova i vlastele naroda slovin-skog« kaže da su »...prije osvojenja Bosne bili gospoda slovinška.« Među grbovima bosanske vlastele nalazi se i grb Kopčiča za koji je zabilježeno »Kopcich od Rame sada su Turci.«¹⁸⁾

Kopčiči su zauzimali istaknuto mjesto među muslimanskim plemstvom u XVI stoljeću. Prema narodnoj predaji, neki beg Kopčić doselio se u ramsku dolinu u vrijeme turskih prodora u Ugarsku (1525—1542), i tu dobio posjed. Kasnije je veliki dio posjeda u duvanjskom polju bio u posjedu Kopčiča.¹⁹⁾

Međutim, u izvorima Kopčiči se javljaju znatno ranije. Najstariji poznati član ove porodice Kasim-beg Kopčić posjedovao je 1516. godine zijamet u nahiji Osat u višegradskom kadiluku. Ovaj zijamet sastojao se od šest sela u nahiji Osat, dva sela u nahiji Borač i jednog sela u nahiji Vratar, a donosio je prihod od 40.072 akče.²⁰⁾ Za svoje zasluge bio je unaprijeđen i novac koji je dobio za to unapređenje dao je svome sinu Džaferu.²¹⁾

U vrijeme pohoda na Mohač, 1526. godine, kada većina zaima iz Bosne odlazi s ostalom sultanovom vojskom pod vodstvom Gazi Husrev-bega, jedi-

16) BBA, TD No 284, OIS br. 212, fo. 188.

17) *Istorija naroda Jugoslavije*, Beograd 1960, knj. II str. 114.

18) A. Solovjev, *Postanak ilirske heraldike i porodica Ohmučević*, Glasnik skopskog naučnog društva XII/1933.

19) *Starine bega Kopčiča*, Po narodnoj predaji priopćio Alija Čatić, GZM, XVIII/1960, str. 114—115.

20) BBA, TD No 56, OIS br. 63, fo. 28.

21) BBA, TD No 57, OIS br. 64, fo. 23.

ni Kasim-beg Kopčić ostaje u Bosni po carskoj naredbi da brani vilajet Bosnu.²²⁾

Od Kasim-begovih potomaka zna se za njegova dva sina, to su Murat-beg i Džafer-beg.

Murat-beg Kopčić bio je kliški sandžakbeg i sjedio je u Livnu.²³⁾ Godine 1555. njegov čehaja je posjetio Dubrovnik i tom prilikom dobio je od Dubrovčana poklon u vrijednosti 46 dukata.²⁴⁾

Murat-beg je imao zijamet u nahiji Neretvi koji se sastojao od nekoliko sela.²⁵⁾ Jedna italijanska hronika spominje Murat-bega, koji je išao u Mletke kao poslanik. A. Šimčik pretpostavlja da od njega potiče poznata begovska porodica Muratbegovići.²⁶⁾

Murat-beg je podigao mekteb u Prozoru i za njega uvakufio posjede u selu Ravnice koje je pripadalo Rami.²⁷⁾ Od njegovih potomaka poznata su tri sina: Džafer-beg, Kasim-beg, i Nuh-beg.

Džafer-beg je posjedovao čiftluk u nahiji Rami, koja je u to vrijeme (1574) pripadala kadiluku Neretvi. Čiftluk se sastojao od jednog dijela sela Žrnovice, zatim pašnjaka, livada kao i ribnjaka na rijeci Rami.²⁸⁾ Sva trojica sinova Murat-bega Kopčića posjedovala su obradive zemlje (mezra) u selu Gornji Šibenik koje je pripadalo Rami.²⁹⁾ Nosili su titulu *beg* i sva trojica su bili spahije. Džafer-beg je krajem XVI stoljeća dolazio u Zadar. On je tako jednom donio pismo Mlečanima Hasan-paše Predojevića, bosanskog beglerbega, u kojem Hasan-paša predlaže Mlečanima da zajedničkim snagama napadnu uskočki Senj.³⁰⁾

Osim Murat-bega, Kasim-beg je imao i sina Džafer-bega. Da je Džafer-beg Kasim-begov sin, ukazuje nam navedena zabilješka u bosanskom defteru iz 1529. godine, u kojoj stoji da je novac od svoga unapređenja Kasim-beg dao svome sinu Džaferu.³¹⁾

Inače, Džafer-bega spominju i zapadni izvori. Navedena italijanska hronika donosi podatak da je umro 1541. godine.³²⁾

Ime Džafer-bega Kopčića često se spominje i u narodnim pjesmama.

Od njegovih potomaka zna se za jednog sina, Mehmeda, koji je imao timar u nahiji Neretvi, s prihodom od 3.083 akče.³³⁾

22) A. Aličić, »Popis turske vojske pred pohod na Mohač« (rad u rukopisu za POF XXV).

23) Historijski arhiv Dubrovnik, Consilium Rogatorum 53, 133, 1550. godina.

24) Isto.

25) BBA, Maliye defteri No 706, Sumarni defter kliškog sandžaka iz 1550. godine, OIS br. 213, fo. 73.

26) A. Šimčik, *Begovi Kopčići*, Zbornik za narodni život i običaje, 29/1933 sv. 1 str. 48.

27) BBA, TD No 533, OIS br. 92, fo. 91.

28) BBA, TD No 533, OIS br. 92, fo. 68.

29) BBA, TD No 533, OIS br. 92, fo. 77.

30) G. Stanojević, *Senjski uskoci*, Beograd 1973, str. 133.

31) BBA, TD No 57, OIS br. 64, fo. 23.

32) A. Šimčik, nav. djelo, str. 13.

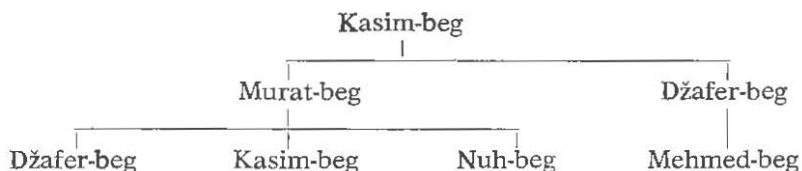
33) BBA, TD No 284, OIS br. 212, fo. 129.

Fra Nikola Lašvanin spominje Arslan-bega Kopčiča, ali se ne zna u kakvom je srodstvu bio sa spomenutim Kopčičima.³⁴⁾

U narodnim pjesmama očuvala su se imena nekih članova ove porodice: Ali-beg Kopčič u pjesmi »Ženidba Kopčič Ali-bega«³⁵⁾, zatim Ali-beg i njegovo troje djece Muhamed, Hanumica i Kadunica u pjesmi »Kopčičeva kćerka«³⁶⁾ i Muhamed Kopčič u pjesmi »Kopčičeva seka«.³⁷⁾

Sačuvano narodno predanje o Kopčičima pokazuje da su oni jedna od rijetkih begovskih porodica koje su se održale u Bosni i u kasnijem periodu.

Genealogija porodice Kopčič

ZUSAMMENFASSUNG

DIE KOPČIČ'S UND DIE VILIČ'S

In diesem Beitrag wird die Frage der Entstehung und Entwicklung moslimischer Feudalfamilien in Bosnien und der Herzegovina während des XVI Jahrhunderts behandelt. Wegen des Mangels an historischen Quellen ist darüber bis heute nur wenig geschrieben worden.

Die Familien Kopčič und Vilič führen ihre Herkunft zurück auf mittelalterliche bosnische Familien. Ihre Mitglieder haben während des XVI Jahrhunderts beträchtlichen Besitz erworben, besonder auf Grund ihrer Teilnahme an den Kriegszügen der Osmanen. Sie haben sich somit zu den führenden Spahis in Bosnien und der Hezegovina emporgearbeitet. Die Namen vieler dieser Familienmitglieder kommen in der Volksdichtung vor. Diese Familien, die im XV und XVI Jahrhundert entstanden sind, haben sich auch in der späteren Zeit erhalten.

34) A. Šimčik, nav. djelo, str. 48.

35) Behar, god. I, Sarajevo 1900/1, str. 175.

36) Behar, god. V, Sarajevo 1904/5, str. 58.

37) Behar, god. IV, Sarajevo 1903/4, str. 172.